

Dicteevormen

Bron: 'Praxis 14 spellingwijzer' van Swüste en Van der Geest

In deze schriftelijke werkvormen wordt er gebruik gemaakt van auditieve en visuele input. Leerlingen werken actief samen. Leerlingen analyseren wat ze horen, krijgen directe feedback als ze een fout maken en visuele ondersteuning door middel van een flashwoord bijvoorbeeld. Sommige werkvormen focussen eerder op het auditieve (goed voor hoorwoorden), andere meer op het visuele (goed voor onthoudwoorden). Oefenen gebeurt (bijna) niet door overschrijven of kopiëren. Als woorden getoond worden, duurt dat maar heel even. De verschillende werkvormen laten toe dat leerlingen gedifferentieerd woorden en zinnen oefenen. Hieronder vind je verschillende vormen van:

- Zelfdictee, de leerlingen geven zichzelf een dictee.
- Partnerdictee, twee leerlingen dicteren elkaar.
- Groepsdictee, een groepje leerlingen geven samen een dictee.
- Klassikaal dictee, er wordt een dictee gegeven aan de hele klasgroep.

1. Zelfdictee

1.1 Woorddictee vanaf het bord

Op het bord staan de woorden van een in te oefenen spellingmoeilijkheid, bijvoorbeeld woorden op -lijk en -ig. De leerling:

- Kijkt naar het eerste woord
- Leest het woord voor zichzelf
- Benoemt voor zichzelf wat er moeilijk is aan het woord
- Spelt mondeling: het woord hardop lezen en daarna elke letter uit het hoofd opzeggen
- Kijkt ter controle naar het bord
- Schrijft het woord op (schrift, whiteboard, ...)
- Kijkt het woord na
- Verbeterd indien nodig
- Leest het woord na

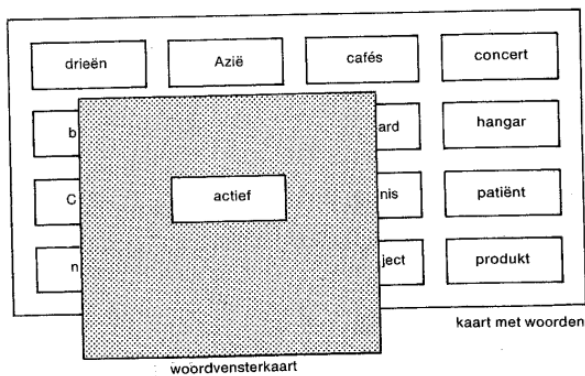
1.2 Woordenkaart

De leerlingen heeft een woordenkaart op de bank liggen. Op die woordenkaart staan woorden van eenzelfde of verschillende spellingmoeilijkheden, afhankelijk of je de spellingmoeilijkheid geïsoleerd of geïntegreerd wilt laten inoefenen. De leerling bekijkt één van de woorden op de woordenkaart. Hij leest het woord en benoemt voor zichzelf wat moeilijk is aan het woord. De leerling spelt mondeling en kijkt ter controle naar het woord. Het woord wordt opgeschreven en onmiddellijk daarna op een correcte spelling gecontroleerd. De leerling leest het woord na.

poetsdoek	danszaal
stoelpoot	filmdoek
eetstoel	sporttas
grasveld	deurknop
autoband	bloempot
vliegveld	badschuim
broodmes	duikplank

Variatie: In plaats van één woord neemt de leerling nu twee of drie woorden in zich op. Nadat de woordbeelden goed zijn ingeprent, schrijft de leerling de twee of drie woorden achter elkaar op.

1.7 Woordvensterkaart

Op de woordenkaart staan verschillende woorden genoteerd. De woorden staan op regelmatige afstand van elkaar. Met behulp van een woordvensterkaart wordt één woord in het vizier genomen. De leerling kijkt goed naar het woord in het venster, leest het woord, benoemt voor zichzelf de spellingmoeilijkheid, spelt mondeling, verschuiven de woordvensterkaart zodat het woord onzichtbaar wordt. Nu schrijft de leerling het woord op. Direct daarna

controleert de leerling het woord door het venster terug te brengen. De leerling leest het woord na.

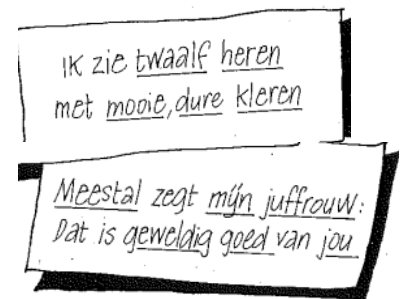
1.8 Een zin maken met een woord

De leerling kijkt naar een woord op het bord of op een blad. Nadat de leerling het woordbeeld goed heeft ingeprent (kijk, lees, benoem de spellingmoeilijkheid, spel mondeling), wordt het woord bedekt. De leerling maakt een eenvoudig zin waarin dat woord voorkomt en schrijft die zin met dat woord op. Het woord wordt onderstreept. De leerling controleert het onderstreepte woord en leest na. Zo komen ook de andere woorden op het bord of op het blaadje aan bord. Na afloop controleert de leraar de zinnen.

1.9 Korte versjes

Op kaartjes schrijf je eenvoudige versjes met woorden die de leerling moet oefenen. De woorden die expliciet geoefend worden, zijn onderstreept.

De leerling leert het versje op het kaartje van buiten door het meermaals te lezen. Het kaartje wordt omgedraaid en de leerling schrijft het versje uit het hoofd op. Het kaartje wordt weer omgedraaid en de leerling controleert het resultaat. De leerling leest het versje na.

1.10 Woordetiketten

Op kleine kaarten staan woorden geschreven. De leerling neemt een woordetiket, leest het woord, benoemt de spellingmoeilijkheid, spelt mondeling en draait het woordetiket om. De leerling schrijft het woord op en controleert direct aan de hand van het woordetiket. De leerling leest het woord na.

1.11 Dictee op het bord

De leraar noteert enkele woorden op het bord. De leerling gaat naar het bord en kiest een woord. De leerling leest het woord, benoemt de spellingmoeilijkheid, spelt mondeling, veegt het woord uit en schrijft het daarnaast opnieuw op het bord. Eén voor één worden op deze manier alle woorden afgewerkt. Het resultaat wordt door de leraar gecontroleerd.

2. Partnerdictee

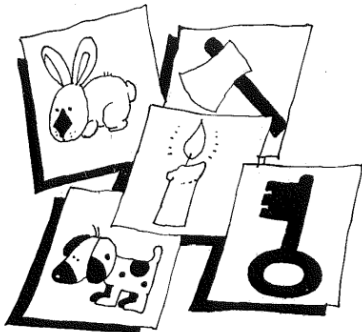
2.1 Met woordetiketten

Twee leerlingen hebben een stapeltje woordkaartjes voor zich. Een van de kinderen neemt een kaartje van het stapeltje en leest het woord. Het kaartje wordt even aan de andere leerling getoond. Daarna noteren beide leerlingen het woord. Het resultaat wordt door beide leerlingen gecontroleerd.

Variatie: beide leerlingen nemen een kaartje en lezen het woord voor. Ze tonen elkaar hun woord. Daarna noteren de leerlingen beide woorden. Het resultaat wordt door beide leerlingen gecontroleerd.

2.2 Met benoemkaartjes

Twee leerlingen hebben een serie kaartjes voor zich waarop afbeeldingen staan van woorden, bijvoorbeeld konijn, bijl, hond, kaars, sleutel, ... De kaartjes zitten in een doos. Leerling A mag een kaartje uit de doos halen. Beide leerlingen kijken naar de afbeelding, benoemen de tekening en schrijven het woord op. Op de achterkant van het kaartje staat het woord geschreven. Hierdoor kunnen beide leerlingen hun resultaat controleren.

2.3 Met woordenlijstje

Elke leerling heeft een lijstje met woorden. Leerling A leest een woord voor van het lijstje. Leerling B herhaalt het woord en schrijft het op. Zo volgen nog een viertal woorden. Hierna kunnen de rollen worden omgekeerd. Aan de hand van de woordenlijstjes wordt het resultaat gecontroleerd.

2.4 Met de letterdoos

De oefeningen zijn eerder geschikt voor de lagere klassen. Twee leerlingen hebben een letterdoos. Op het bord staan woorden. Leerling A zegt één van de woorden op het bord hardop. Beide leerlingen leggen het woord op de letterdoos. Dan worden de rollen omgedraaid. Leerling B zegt een woord van het bord en beide leerlingen leggen het woord op de letterdoos. Als er zo een tien woorden op de letterdoos liggen, dan vergelijken de leerlingen hun werk met elkaar. De woorden op het bord kunnen gebruikt worden als extra controle.

2.5 Woord- en zinnendictee

Leerling 1 en leerling 2 krijgen elk een dicteekaartje. Leerling 1 leest de eerste zin voor en herhaalt het vetgedrukte woord. Leerling 2 noteert het woord. Leerling 2 leest de eerste zin voor en herhaalt het vetgedrukte woord. Leerling 1 noteert het woord. Ze gaan zo verder tot beide dictees geschreven zijn. De leerlingen wisselen de kaartjes uit en controleren hun dictee. Ze bespreken de fouten die ze maakten en leggen de spellingstrategieën aan elkaar uit. De leerlingen kunnen ook elkaars werk verbeteren. Ze kunnen op het einde van het dictee verbeteren of tussendoor om sneller de spellingstrategieën aan elkaar uit te leggen.

Leerling 1		Leerling 2	
woorden	<ol style="list-style-type: none">1 In augustus ga ik op kamp.2 Ze zijn allebei in de fout.3 De grasmaaier is stuk.4 Brand! Ik waarschuw de brandweer.	woorden	<ol style="list-style-type: none">1 Tot gauw!2 Zet je drankje maar in de ijskast.3 De kat vangt haar prooi.4 De zwaluw vliegt naar het zuiden.
zinnen	<ol style="list-style-type: none">5 De meeuwen op het eiland maken veel lawaai.6 Op bladzijde 10 lees je hoe je een nestkast moet bouwen.	zinnen	<ol style="list-style-type: none">5 Het vrouwtje schreeuwt om hulp.6 Op vrijdag gooit het meisje haar boekentas in de hoek.

Bron: Talent 4de leerjaar

2.6 Rijnwoorden zoeken

Beide leerlingen hebben een woordkaart voor zich. Leerling A kiest een woord en leest het hardop voor. Beide leerlingen schrijven nu het woord op en schrijven daarnaast een rijmwoord. De leerlingen lezen hun woorden voor en ze controleren elkaars werk.

2.7 Geheugendictee

Beide leerlingen hebben een blad met een aantal woorden voor zich. Ze krijgen enige tijd om de woorden te memoriseren. Daarna wordt het blad met de woorden omgekeerd. Elke leerling probeert zoveel mogelijk woorden die hij zich kan herinneren op te schrijven. Wanneer geen van beide leerlingen nog een woord weet, wordt het blad weer omgekeerd. Ze mogen opnieuw even naar de woorden kijken, weer wordt het blad omgedraaid en ze vullen hun woordenlijst verder aan. Ze controleren samen hun werk. Wie schreef de meeste woorden correct?

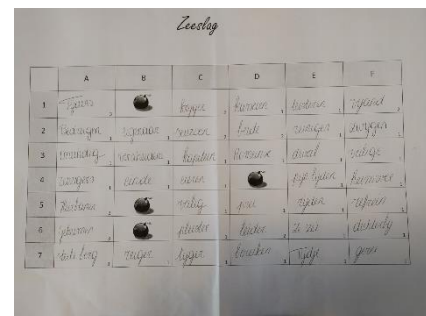
2.8 Rooster

Control dictee 5

	1	2	3	4	5	6
A	badkamer	verloren	slur	lippen	handstand	meisje
B	Kerststris	lachen	penmetjes	gekozen	stoute	leeg
C	eieren	dagboek	missen	stinken	aardbei	strijten
D	handtas	wijzer	hoogste	altijd	vingers	vrouwen
E	stukken	pakken	Pinksteren	stoppen	biljetten	kastjes
F	banaan	dingen	kinderen	wachtkamer	armband	verdrifst

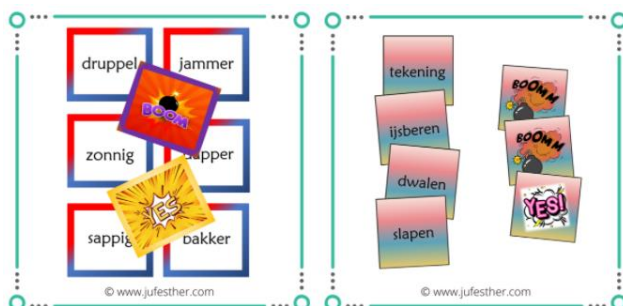
Beide leerlingen krijgen een ingevuld rooster en een leeg rooster. In elk ingevuld rooster staan ander woorden. Leerling A vraagt een woord, bijvoorbeeld C5. Leerling B dicteert het woord. Leerling A noteert het woord in het lege rooster in hetzelfde vak (C5). Leerling B controleert. Leerling A verbetert eventueel het woord. Dan draaien de rollen om. Bedoeling is om zo snel mogelijk een rij of een kolom vol en juist te hebben.

Variatie: zeeslag. In het rooster staan ook enkele bommen genoteerd. Elk vak is enkele punten waard. Komt de leerling op een bom, dan verlies je één punt. Heb je een woord correct geschreven, dan verdien je de punten van dat vak. Wie heeft de meeste punten verdiend?

2.9 Kaboom

Alle kaarten liggen op een stapel. Leerling 1 pakt een kaartje van de stapel en geeft deze aan leerling 2. Leerling 2 leest het woord voor. Leerling 1 schrijft het woord op. Is het woord goed geschreven? Dan mag leerling 1 het kaartje houden. Fout? Dan leg je het kaartje onderaan de stapel. Pak je een bom, dan lever je 2 kaartjes in en leg je aan de kant. Pak je de 'YES', dan krijg je 2 kaartjes van de tegenstander. Wie heeft aan het einde van het spel de meeste kaartjes?

<https://jufesther.com/wp-content/uploads/2020/11/kaboom-letterzetter-2.pdf>

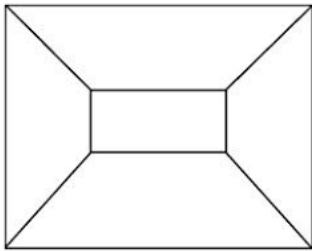
<https://jufesther.com/wp-content/uploads/2022/02/Kaboom-Letterover.pdf>

3. Groepsdictee

3.1 Schooltje spelen

In een groepje van vier leerlingen mag er een leerling de 'juf' of 'meester' zijn. Deze leerling heeft een lijst met woorden. De 'juf' of 'meester' dicteert de woorden. De leerlingen schrijven de woorden op. De geschreven woorden worden samen nagekeken. De leerlingen kunnen ook elkaars werk nakijken, dan worden de schrijfblaadjes doorgegeven.

3.2 Dictee met overleg

De leerlingen zitten in groepen van 4. De leraar zegt een woord, bijvoorbeeld kristallen. De leerlingen schrijven elk het woord op. Nadien overleggen ze over de correcte schrijfwijze. De leerlingen moeten elkaar overtuigen van hun schrijfwijze door hun strategie aan elkaar te vertellen. Het compromis wordt in het midden geschreven. Er volgt een klassikale verbetering.

3.3 Niveaugroepdictee

Een klasgroep vertoont soms een groot niveauverschil. Wat de ene groep aankan, is voor de andere groep te moeilijk. Elke groepje krijgt een dictee op eigen niveau aan de hand van een kaart met woorden of zinnen. Die woorden en zinnen kunnen verschillen in moeilijkheden. Eén van de groepsleden dicteert, de andere leerlingen schrijven. Aan de hand van de dicteekaart, kijken de leerlingen hun werk na. Als blijkt dat er weinig of geen fouten worden gemaakt, dan kunnen de leerlingen de volgende keer een moeilijker dictee krijgen.

3.4 Ieder een beurt

In een groep zitten ongeveer vier leerlingen. Elke groep heeft een kaart met woorden. Elke leerling mag om beurten drie woorden van deze kaart dicteren. Nadat de woorden zijn voorgelezen, wordt de kaart omgedraaid en schrijven alle leerlingen de woorden op. Dan is het de beurt aan een volgende leerling om drie woorden te kiezen en voor te lezen. Op deze manier gaat de kaart de kring rond. Sommige woorden mogen meerdere keren gedikteerd worden. De leerlingen controleren hun eigen werk of dat van een medeleerling aan de hand van de kaart.

3.5 Flashcards

De leerlingen zitten in groepen van vier. In iedere groep liggen enkele flashcards of woordkaarten. Een leerling neemt een kaart, leest deze voor en toont de kaart aan de andere groepsleden. Nadat iedereen de kaart aandachtig bekeken heeft, wordt de kaart omgedraaid en schrijven alle leerlingen het woord op. Dan kiest een volgende leerling een flashcard. De leerlingen vergelijken hun werk met elkaar en controleren de juiste schrijfwijze op de flashcards.

3.6 Doorgeefdictee

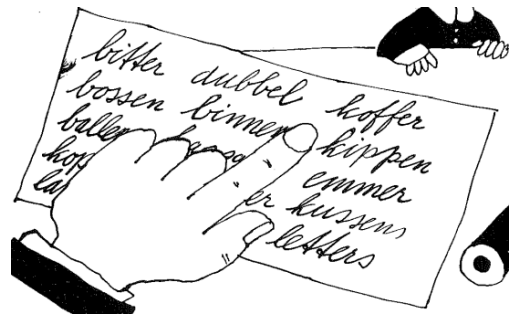
In een groep van vier leerlingen heeft elke leerling een eigen schrijfblad. Elke leerling noteert op zijn eigen blad een bepaald woord. Hierna wordt het schrijfblad naar rechts doorgegeven aan de volgende leerling. Die leerling noteert een woord met dezelfde soort moeilijkheid of een woord dat erop rijmt. Het schrijfblad wordt opnieuw naar rechts doorgegeven en er wordt een woord bijgeschreven. Dat kan zo doorgaan tot de leerlingen geen woord meer weten. Wie vast komt te zitten kan door de groepsleden geholpen worden.

Bv. kwaliteit, elektriciteit, kwantiteit, activiteit, majesteit

Bv. gebeuren, geloof, gedaan, geval, gelijk, gevoel

3.7 Zinnen maken

Een groep van vier leerlingen heeft een kaart met verschillende woorden. Eén leerling mag blindelings een woord aanwijzen. Het woord wordt voorgelezen. Elke groepslid maakt een zin met dat woord en schrijft de zin op. Nadien komt een volgende leerling aan de beurt. Samen met de leraar kijken de leerlingen hun zinnen na.

3.8 Loopdictee

Deze dictee vorm kun je in de turnzaal of op de speelplaats spelen. Het is een estafettevorm. Elke groep heeft een schrijver. De andere leerlingen zijn de lopers. Een leerling van elke groep loopt naar de overkant waar de woorden omhoog hangen. De loper leest een woord en keert terug. De loper zegt het woord dat moet geschreven worden aan de schrijver. Dan mag een volgende leerling een woord gaan lezen. Na het spel controleert elke groep de geschreven woorden. De groep die de meeste woorden juist heeft geschreven, wint.

4. Klassikaal dictee

4.1 Woorddictee

De leraar dicteert een woord dat in een zin staat en herhaalt het woord dat opgeschreven moet worden. De leerlingen noteren het woord op hun blad of whiteboard.

Bv.: Ik geloof niet meer in kabouters. Schrijf op: kabouters.

Het dictee wordt klassikaal verbeterd. De leraar noteert de woorden op het bord. De leerlingen benoemen de spellingmoeilijkheid.

4.2 Zinnendictee

De leraar dicteert zinnen. De leerlingen schrijven de zinnen op. Elke leerling geeft zijn dictee aan de buur. Ze verbeteren elkaars werk. De leraar noteert de zinnen op het bord.

4.3 Ingesproken dictee

De leraar heeft het dictee op voorhand ingesproken. Sommige methodes bieden ook ingesproken dictees aan. Na elke zin is er voldoende schrijfpauze voorzien. Doordat de leraar zelf niet hoeft te dicteren, kan hij door de klas lopen en vooral bij de zwakkere spellers gaan kijken hoe de leerlingen werken.

Op dezelfde manier kan ook met losse woorden gewerkt worden. Het woord wordt wel in een zin aangeboden. Daarna wordt gezegd welk woord moet worden opgeschreven.

De leerlingen kunnen hun eigen werk of dat van hun buur verbeteren.

4.4 Visueel dictee

De leraar schrijft een woord op het bord. De leerlingen zien hoe het woord ontstaat. Direct nadat het woord is opgeschreven, wordt het afgedekt en de leerlingen moeten het woord opschrijven. Zijn ze klaar, dan toont de leraar het woord en de leerlingen controleren. De leraar kan de spellingmoeilijkheid onderstrepen of omcirkelen.

Variatie: op dezelfde manier kan ook met zinnen geoefend worden.